

TÖRŐCSIK

A
NEMZETI
MAGAZIN
KÜLÖNSZÁMA

21/09

2021/22-es évad

„SENKIÉ ÉS MINDENKIÉ”

Emlékest Törőcsik Mari tiszteletére
Nemzeti Színház • 2021. szeptember 21.

Akit egy ország szeret

Nyugodj békében, kedves Mari!

Töröcsik Mari számára a színház jelentette az életet. Amikor 2009-ben a klinikai halál állapotából visszatért, régi barátja, az orosz rendező, Anatolij Vasziljev „visszarendezte” az életbe Kaposváron *A naphosszat a fákön* című előadásban. Később is betegeskedett, sokszor gyenge volt, ám amikor a színpadra lépett, elképedve figyeltük azt az erőt, tartást, energiát, amit a szerepén keresztül mutatott. Igen, kivirult, eleven lett. Nyoma sem volt a gyengeségnek. Csodáltuk, irigyeltük: honnan van ebben a beteg és törekeny testben az az erő, amit a színpadra lépve mozgósít. Magányosan élt férje, Maar Gyula halála óta. Tudtuk, hogy a színház adott neki erőt az élethez. Az, hogy van dolga, feladata.

1956 óta, amikor berobbant a *Körhinta* Marijaként a színházi életbe, megszakítás nélkül játszott. A számok is elképesztőek: több mint százharminc színházi szerepét őrzi az archívum, ebből hatvanhatot a Nemzeti Színház előadásában játszott. Utoljára a 2016-ban bemutatott *Galilei életében* lépett színpadra. Filmszerepeinek száma százhetvennégy. A számok persze csak a mennyiségről szólnak, de ennek a hosszú pályának az értékét a minőség adta. Barátja, Pilinszky János költő az elsők között ismerte fel és fogalmazta meg ennek a páratlan tehetségnek a titkát. Így írt róla:

„Józan és sugallatos egyszerre. Ezt a szélsőséges és nagyszerű ellentmondást csak zseniális művész tudja elviselni és megvalósítani. Kivételes lélek, ki egyszerre senkié és mindenkié... Töröcsik Mari – jelképes jelenet – egy vidám álarcot tép le magáról. Ami a maszk mögül kitűnik, nemcsak egy síró, elmaszatolt arcocská, hanem valami, amivel alig lehet szembenézni. Töröcsik Mari arca. Életének, szerepeinek, tehetségének örökös, mezítelen tápláléka.”

A közönség szeretete éltette. Kellő szerénységgel volt büszke az emberek feléje áradó szeretetére. A nagy alakítások, a tehetség, a kivívott és megérdemelt elismerés mellett valami egészen különleges sikerben is része lehetett Töröcsik Marinak: ő az egyetlen, aki magyar színésznőként világsztár lett.

Töröcsik Mari negyven esztendőn át volt a Nemzeti Színház társulatának tagja. Először pályakezdésétől, 1958-tól 1979-ig, majd 2002-től újra. Mindig büszkén mesélte, hogy Schwajda György igazgató őt szerződtette elsőként a 2002-ben megnyílt, új Nemzeti Színház társulatába.

Életem egyik legfontosabb előadásában játszott: az anyát alakította Juhász Ferenc *A szarvassá változott fiú* színpadi, később annak filmes változatában. Úgy csatlakozott a magyar színházművészet jeles alakja az akkor még fiatal beregszászi társulathoz, hogy csak a munka számított. 2003 Gyula, várszínpad. A próbákon tűz a nap, elviselhetetlen a hőség a várfalak katlanjában. Őt ne kíméljük! – kiabálta, amikor jeleztem neki, hogy nem kell minden próbát végigülnie, elég, ha az ő jeleneteire jön be. Vizes zsebkendővel a fején nézte a próbákat. Mert meg akarta érteni az egészet. Kíváncsi volt. Dolgozott velünk. Mert munka van, és nélkül nem születik előadás.

2015. Azzal, hogy a *Körhinta*t műsorra tűztük a Nemzeti Színházban, megidézük őt magát. A filmet, a pályakezdést, az első és azonnal világraszóló sikert. Az előadás elején egy pillanatra Töröcsik Mari hangját halljuk, és Soós Imrét: *„Repülünk, Mari!”* Tisztelgés ez, és jelzése annak, hogy ami volt, ahhoz a következő generációk kapcsolódnak, kötődnek.

De hát Mari ebben a társulatban, köztünk dolgozik! Rendezőként nem hagyott nyugodni, hogy legyen jelen az előadásban. Azt találtam ki, hogy a végén jöjjön be.

Már nem az előadás részeként, hanem a tapsban. Sok érvet és ellenérvet felsorakoztattak a kollégáim az ötletre. Mindegyikben volt igazság, és bennem is volt kétely.

A kételyt a közönség oszlatta el. Ahogy az előadás végén Töröcsik Mari belépett a színpadra, a nézőtér felrobbant. Állva tapsolták, ünnepelték őt az emberek. Mert a szívükig hatolt ennek a személyiségnek az ereje. Van valaki, akit lehet szeretni. Akit egy ország szeret. Aki nem megosztó, hanem összetartó személyiség.

Volt abban valami szomorúság, egy hatalmas pálya, hat évtized után talán búcsúzásféle is, ahogy ott állt elől, egyedül, hátrébb körben az előadás szereplői... Pedig még szó sem volt búcsúzásról. Elárulok egy kulisszatitkot. Számtalanszor egy időben játszottuk a nagyszínpadon a *Körhintát* és a Kaszás Attila Teremben a *Brand* című Ibsen-darabot. Ez utóbbiban az akkor nyolcvan éves Töröcsik Marinak két szerepe is volt. Amikor bejött a Körhinta végén, a Brandban viselt jelmez volt rajta, mert még volt jelenete, sietnie kellett vissza a másik előadásába...

Hálásak vagyunk Töröcsik Marinak sok-sok alakításért, megannyi derűs pillanattért, a szeretetért, a példaadásért, amivel az alkotói munka, a színház iránti alázatra tanított. Köszönet azért, hogy láthattuk, hogy vele dolgozhattunk, hogy hűséges volt a Nemzeti Színházhoz.

A magyar színházművészet pótolhatatlan egyéniségét gyászoljuk.

*A Nemzeti Színház társulata nevében:
Vidnyánszky Attila*

2

12

6

16

26

- 2** Akit egy ország szeret // Vidnyánszky Attila búcsúja
- 5** Tavasz van (Gondolatok Törőcsik Mariról a „Senkié és Mindenkié” emlékest elé) // Bérczes László rendező
- 6** Volt öt-hat estém... // Törőcsik Mari – Bérczes László beszélgetőkönyve, részlet
- 10** „Így, ahogy most lát!” // Kornya István

- 12** Örökség // kollégák, alkotótársak Törőcsik Mariról
- 16** Törőcsik Mari – életút, díjak, kitüntetések
- 18** Törőcsik és a színház // Gajdó Tamás
- 22** Törőcsik és a film // Lukácsy György
- 26** Törőcsik Mari színházi szerepei
- 29** Törőcsik Mari legjelentősebb filmszerepei

TÖRŐCSIK – a **NEMZETI** magazin – a Nemzeti Színház ingyenes időszaki kiadványának különszáma • 2021. szeptember |
Főszerkesztő: Kornya István • **A szerkesztő munkatársa:** Görömbölyi László • **Fotók:** Nemzeti Színház (Eöri Szabó Zsolt, MTI, OSZMI, Nemzeti Filmarchívum) • **Korrektúra:** Lukácsy György | **Kiadó:** Nemzeti Színház Nonprofit Zrt. • **Felelős kiadó:** Vidnyánszky Attila vezérigazgató • **Médiaajánlat:** 30/508-4711 | **Nyomdai előkészítés:** Inform-Line Stúdió Bt. | **Nyomás:** HTS-ART Nyomda |
 Megjelenik 1500 példányban | a különszám tartalmát a Nemzeti Magazinban korábban megjelent írásokból válogattuk |
 A címlapfotót készítette: Eöri Szabó Zsolt

Tavas van

*Gondolatok Töröcsik Mariról
a „Senkié és Mindenkié” emlékest elé*

„Senkié és Mindenkié”

Közreműködők: ALFÖLDI Róbert, BÁSTI Juli, BLASKÓ Péter, BODROGI Gyula, DÉS László, ÉRDI Tamás, JORDÁN Tamás, KISS István, KOLONITS Klára, KOZMA András, LÁSZLÓ Zsolt, MOLNÁR Piroska, OLÁH Ibolya, ROZS Tamás, SÖPTEI Andrea, STOHL András, SZÚCS Nelli, TRILL Zsolt, UDVAROS Dorottya, UHRIK Dóra, ANATOLIJ Vasziljev, VIDNYÁNSZKY Attila, VOITH Ági, ZSÓTÉR Sándor
és a Sztalker Csoport, az Óbudai Danubia Zenekar, a Töröcsik Mari-ösztöndíjasok, valamint a Nemzeti Színház Társulata

Rendező: BÉRCZES László

2021. szeptember 21. – 19 óra • Nagyszínpad

Amikor csak lehet, amikor az idő engedi, kimegyünk a kertbe, ott beszélgetünk, a velemi diófa alatt. A könyvet beszéljük, azt írjuk, közösen. Mármost Mari beszél, én meg írok, de úgy örülök, amikor a telefonba sietősen, szigorúan beleszól: „Nem érek most rá, a könyvünket írjuk!” 2015 tavaszán-nyarán-őszén itt ülünk, Mari hangját végig kísérik a madarak, a tücskök, a falucska zajai. Ezt a hangfelvételt hallgatom most, több mint hat évvel később, keresem, miket lehetne bejátszani majd a szeptemberi emlékestén. És persze a múltó időn melázok, a szükségszerűen bekövetkező, majd visszahozhatatlanná váló pillanatokon. Minden idő eljön egyszer, tudva-tudjuk ezt azon a május 11-én is (ez a dátum van ráírva arra a felvételre, ami most éppen megy) Marit az általa megélt, nyolcvanadik tavaszról faggatom. Hogy mennyiben más ez, mint régen.

„Én vagyok más, ember, nem a tavasz! Most öregasszony vagyok, Pélyen meg kislány voltam. De a tavasz, az ugyanaz. Nézze csak, nézze már, a nap most bújik elő a felhők mögül. Hát ez maga az ajándék. Hogy vagyunk, és süt ránk a nap.” Ülünk a diófa alatt, tavasz van, Mari lehunyja a szemét, a szellő kicsit borzolja a haját, a ráncai kisimulnak. Ülünk egymás mellett, felnézek én is, lehunyom a szememet, csend van. Lehunyt szemmel nézzük a napot.

BÉRCZES LÁSZLÓ,
a Töröcsik Mari-emlékest rendezője

Volt öt-hat estém...

„Jó érzés belegondolni abba, hogy nekem milyen gazdag élet adatott. Mindig mondom, Isten a tenyerén hordozott” – mondta Törőcsik Mari abban a beszélgetőkönyvben, amelyben Bérczes Lászlónak ezt az egész gazdagságot elmesélte. Emlékezésül ebből idézünk néhány gondolatot az életről és halálról, színészekről és rendezőkről...

A múlt hétvégén jöttem volna először, aztán Mari szólt, hogy mégse, mert dolga van: egy pappal találkozik, hogy a hamvak beszentelését megbeszéljék.

– Aztán nem jött a Levente, mert lebetegedett. Na, mindegy, csak nem halok meg öt perc múlva.

Milyen hamvak, milyen pap?

– Van egy nagyon jó barátom, egy fiatalember, Bokros Leventének hívják. Ő valaha a pálos rendbe tartozott, de megérezte, hogy neki túl sok ott a zártság és kiment világi papnak. Nagyon szerettem ezt a fiatalembert, és mondtam neki, *azt szeretném, ha majd maga szentelné be a hamvaimat Pélyen*. Merthogy Pélyen születtem, de ott most nincsen pap. Hát, már nincsenek papok. *Még szép!*, mondta ez a Levente. Ott volt maga, amikor a férjem, Maár Gyula drága hamvait beszentelték? (...) Ha maga ott volt, hallotta azt is, milyen istenien orgonált Xavér. Imádta Maár Gyulát. Na, ő az én temetésemen... úgy értem, a hamvaim beszentelésén is fog orgonálni...

Most valójában a saját temetését rendezi meg?

– Végrendelkezek, ember! Xavér lejön nekem orgonálni, és egy pélyi elemista, negyedikes-ötödikes kisdiák felolvas egy Pilinszky-verset.

Valószínűleg minden ember elképzei néha, milyen lesz az, amikor eltemetik.

– Terézre bízok mindent. A lányomban megbízom. Ő nem fogja engedni, hogy a pap mindenfélét hadováljon... Aztán a Tiszába szórnak. Az az én folyóm. Ott már csak Teréz és a párja lesz a csónakban. Aztán, ahogy egy barátom, doktor Szongoth Mariann mondta, a Fekete-tengerben fogunk találkozni.

Kik?

– Maár Gyula meg én. Őt a Sugovicába szórták Bajánál. Az volt az ő Tiszája.(...)

Jelenet az Éjjeli menedék című darabból | fotó: Eöri Szabó Zsolt

Nem fáradt, Mari? Másfél órája beszélgetünk.

– Maga csak ne féltsen engem. Majd én szólok, ha elfáradok. Jó, öreg vagyok. De nem holnap halok meg, ne aggódjon. Ha ez a kurva kezem nem fájna folyamatosan, hát én virágoznék, mint a bazsarózsa! Tudja, jó érzés belegondolni abba, hogy nekem milyen gazdag élet adatott. Mindig mondom, Isten a tenyerén hordozott. (...) Nekem az volt a szerencsém, hogy Major nem ismerte az irigységet és a féltékenységet. Ahogy Gellért Endre sem. Ezért a legjobbakat próbálták hívni a Nemzetibe.

(...)

Tudja, a színház játék, az is. Ha a játékosság, az öröm nem költözik be a próbára, a lényeg veszik el. Ez nem zárja ki, sőt megsegíti azt, hogy mindent maximális energiával próbáljunk. Grigorij Konszkij tudatosította ezt bennem még a pályám legelején. A nézőtérrel újra és újra felszól: *Mari! Energiítsni! Energiítsni!* Egyszer aztán hozzátette: *Én nem azért mondom el ezt minden próbán, hogy maga energikusan üvöltözzön vagy rohangásson. Azért mondom, hogy egy életre megtanulja: egy sóhajban ugyanannyi idegi energia van, mint egy sikolyban.* Én ezt egy életre megtanultam. Konszkij például ezt tudta velem megértetni. De nem tudok válaszolni arra a kérdésére, ki mit tud. Az biztos, hogy a jó színész azonnal felismeri a jó rendezőt. Majorban azt imádtam, hogy nem félt meghívni olyanokat, akik „tudtak”. Stupica *A Glembay családot* próbálta fantasztikus színészekkel. Majorral, Kállaival, Várkonyival, Kálmán Gyurival, Lukács Margittal, Bástival... Básti nagyszerű színész volt, de nem egyszerű eset. Ha egy rendező nem volt felkészült vagy tehetséges, nagyon kemény tudott vele lenni. Megy a rendelkező próba, Stupica azt mondja Bástinak, *Kérem, menjen hátra az ablakhoz, ott egy picit álljon, mondjuk, mintha ötig számolna, aztán forduljon meg, és szöveggel jöjjön előre.* Básti ezt megcsinálja, de megszólal: *Valahogy én ezt nem érzem.* Stupica visszaszól: *Nem kértem, hogy érezze. Azt mondtam, hogy csinálja.* Megáll a levegő, még Major is elszapad, csend van. Most robban a botrány. Básti megszólal: *Természetesen*

Trill Zsolttal a Szarvassá változott fiú című előadásban | fotó: Eöri Szabó Zsolt

csinálom. Mert felismerte, kivel áll szemben. Ahogy én felismertem annak idején Konszkijt. Ez persze nagyképűség, hiszen akkor engem még színésznek sem igazán lehetett nevezni. De arra mégiscsak alkalmas voltam, hogy megértsem, mit is jelent az a bizonyos Energiácsni!

De honnan ez az energia? Vasziljevvel és Zsótérral fog dolgozni a következő évadban, egyikük sem piszkóta, és játszik a *Brandban*, az *Éjjeli menedékhelyben*, a *Szarvassá változott fiúban*, a *Vígszínházban* is van egy szerepe... (..) Napközben attól tarthatunk, joggal, hogy most esik össze, este, a színpadon pedig szárnyal, mintha egy másik ember volna. Semmiféleképpen nem szeretném ezt misztifikálni, a konkrét magyarázatot keresem: hol, hogyan történik ez az átváltozás?

Amikor kellett, mindig feltornáztam magamat. Világéletemben így volt. Ejnye no, elbújt a nap. Most az a kérdés, kisüt-e még, vagy bemenjünk a szobába.

Bemenjünk?

Most már menjünk be. Adja a kezét, hadd álljak fel. A lépcsőn lefelé is segítsen majd.

Segítek, persze. De hogy van ez az *Éjjeli menedékhely* lejtős színpadán?

Ott is segítenek. Ki van ez találva. Ha a néző nem veszi észre, annál jobb... Most forduljon balra, a nagyszobába. Jó lesz. Ez itt az én helyem, maga oda ül, ahová akar. Csak a kezem ne fájna, de az nem szűnik, soha.

És a színpadon? Ott nem fáj?

Dehogynem. Ugyanígy. De erre ott nem figyelhetek. Ezt is meg kellett tanulnom. Hogy egyik pillanatról a másikra topon legyek. A pillanat töredéke alatt *kintről bent* legyek. És azon a szinten, amin éppen kell. (...) Tudja, szoktam mondani, hogy *Volt öt-hat estém*. Most már, hatvan év színpad után talán hét-nyolc is. Amikor a véletlen, a csillagok állása, a jóisten tudja, mi által elrepül az előadás. Mindig mindent meg kell tenni, hogy ez megtörténjen, de nincs rá garancia, hogy ez az ember életében akár egyetlenegyszer is összejön. Ritka kincs. (...) Ilyen kivételes este volt az a bizonyos *Magyar Elektra* előadás is, amihez furcsa módon „kellett” a cannes-i Arany Palma. Zajlik kinn a fesztivál, én itthon vagyok, egyszer csak felhívnak, hogy azon-

nal vigyem az útlevelemet a francia követségre, gyorsan beütik a vízumot, megnyertem az Arany Pálmát, utaznom kell. Díjátadás, fogadás, rohanás vissza, hiszen nekem este *Magyar Elektrám* van Székesfehérváron. A színházban bemondják, hogy most vettem át a díjat, fél hétkor száll le a repülőm, kicsit késve kezdődik az előadás. A nézők nagy része pedig, ahogy később megtudtam, kiszaladt, hogy valahogy virágot szerezzen. Leszálok Ferihegyen, ott vár Major sofőrje, Csiszike, imádtam őt, hajtunk Fehérvárra. Megérkezünk, kiugrok, rohanok, öltözök, be a színpadra! Halálosan fáradt voltam és halálosan feldobott. Ezért életemben először ott fent tudtam elkezdni, ott, ahol egy Elektrát kezdeni kell. Aztán a végén a nézőtérrel zuhognak felém a vörös rózsák. Ez egy ilyen este volt. Egy a kevés közül, amit életem végéig őrizek a szívemben. Egyszer később Zsámbéki megkért, hogy menjek be az osztályába, mondjam el, hogyan kell görögöket játszani. Mondom neki, *Ember; én nem tudom, hogyan kell görögöket játszani. El tudom mesélni ezt az estét, és elmondhatom, hogy nekem egyszer sikerült. De hogy erre hogyan kell felkészülni?* Valamelyik interjúban is megkérdezték ezt. Hivatkoztak egy színésznőre, a neve nem fontos, aki azt mondta, minél nagyobb a szerep, annál korábban megy be, hogy az öltözőben készüljön. Akkor is azt mondtam, amit most: *Ha annyi a szövegem, hogy „Méltóságos asszony, megboszták a mosodából a ruhát”, akkor erre fel tudok készülni az öltözőben az előadás előtt. De egy szerepre?! Egy egész estére?! Várok a takarásban, és valahol hátul, a kisagyamban ott kalapál Konszki mondata: „Mari! Energiítsni!” Valahogy így van ez a „készülés”. Érthető ez valamennyire? (...)*

Nyilván sokszor eszébe jutnak a múlt szereplői.

– Nyilván. De nem szoktam én naponta „emlékezgetni”. Véletlenül, összevissza fel-felbukkannak a gondolataimban, a történeteimben, itt van mindenki, bennem. Mindenki emléke. Például sokszor eszembe jut Guszti, a régi Nemzeti portása. Előttem van, ahogy beszél értem a Herti Büfébe, vagy ahogy köszönünk neki, *Jó napot, Guszti!* Látom magam előtt. Belőle ennyi maradt a világban. Hogy én néha látom. Aztán ennyi se. Irgalmatlan sok halottam van. Majdnem mindenkim halott már.

(...)

Semmi nincs, ami volt. A pillanat, amikor először beléptem a Nemzeti épületébe. Majdnem mindenkim halott már, gondolja el. A barátaim, a mestereim. Nemrég voltam Nagy János professzornál. Az ő unokabátyja vagy kije, az a Nagy Imre, legalább kilencvenéves, aki a színpadmester volt, amikor beléptem a Nemzetibe. Képzeld, itt él a közelben egy öregek otthonában. Találkoztam vele, *Imre drága, most már tegeződünk, elég öregek vagyunk hozzá! Tudod, hányan élünk még abból az időből? Te, Máthé Erzs, Berei Kati, Csernus Mariann meg én. Öten vagyunk.* De hogyan is mondjam? Azok, akik közt felnőhettem, nincsenek, de általuk lettem az, aki vagyok. Nincs anyám és nincs apám. De nélkülük én nem az vagyok, aki vagyok. Ezért ők élnek, mert bennem élnek. Nem gondolok én mindig rájuk, nem „ápolom az emléküket”. Ha akarom, ha nem, cipelem őket a halálomig. Mert ők én vagyok.

Feltételezem, tíz, húsz, ötven év múlva sokan beszélnek majd így Mariról.

– Engem általában szeretnek a szakmában. Én tudniillik soha nem ismertem az irigységet, a féltékenységet. Így neveltek, és így nőttem fel a Nemzetiben. Akkor nem vagyok féltékeny, ha hiszek önmagamban. Azért tudtam hinni, mert olyan emberek vettek körül, akik ezt a hitet táplálták. Pedig az első bemutatómon, Viola voltam a *Vízkereszt*-ben, olyan rossz voltam, mint a bűn. (...)

De ha lát például egy nagyszerű alakítást, nem bizonytalanodik el önmagában?

– Tulajdonképpen folyamatosan el vagyok bizonytalanodva, és állandóan azt kérdezem, tudom-e én még ezt. A színészetet. Ez szerénységnek tűnik, magam is sokáig ezzel áltattam magamat. Hogy én milyen alázatos és szerény vagyok. Egy fenét! Ez valójában nagyképűség. Mert nem azt kérdezem, tudom-e úgy, mint más, még további ezer jó színész. Én azt kérdezem, tudom-e úgy, ahogyan csak én tudhatom. Tudom-e úgy, hogy ezért érdemes még engem választani, csakis engem. Itt kell a bátorság, sokszor vakmerőség, és itt kell az önkontroll is.

„Így, ahogy most lát!”

„A szerepről nem beszélek.” Ez volt a kikötése a Lukát alakító Törőcsik Marinak, amikor az Éjjeli menedékhely egyik próbája előtt beszélgetésre kértem. Adódott tehát az első kérdés: miért nem?

– Mit lehet arról mondani ma, amit hetekig vagy hónapokig próbálok, aminek annyi variációja van? Van értelme arról beszélni, mi volt kedden, vagy mit találtam ki szerdán? Vagy arról – ilyen is volt régebben –, hogy sírógörcsöt kaptam, és bejelentettem, hogy ekkora baromságot nem fogok eljátszani, aztán meg abban lett

**„Én azt hittem,
szerénység részemről,
de rájöttem,
nagyképűség:
mennél több évet
töltöttem el a pályán,
annál inkább
kétkedem abban,
hogy tudok-e még
valamit.**

sikerem. Sose lehet tudni. Amikor beül a közönség, az a kész munka. Azt meg lehet ítélni. Azt meg már minek magyarázni. Szerepről nem beszélek soha. Soha.

Az egyik első próbán, még a kabátját sem tette le, még le sem ült, már magyarázta Viktor Rizsakov rendezőnek, milyen is ez a Luka...

– Pillanatnyi megérzéseim vannak, amiket ki kell mondanom. A rendező úr már a próbák elején elmondta, hogy akik nekiálltak az *Éjeli menedékhely*nek, már Gorkij idejében is folyton azon vitatkoztak, hogy kicsoda ez a Luka. Mi is ezt csináljuk. Mesélt egy filmről, amiben egy kisfiú alakítja Lukát.

Általában idősebb férfiak szokták játszani, Pécsi Sándorra emlékezem nagyon jól, hogy milyen remek volt a Madách Színházban...

Mire gondolt, amikor megtudta, hogy Luka szerepét kapta?

– Örültem! Így, ahogy most lát, ezzel a fejjel fogom játszani. Egyből azt gondoltam, hogy az én Lukám nemtelen legyen. Szeretném, ha sokszor elhangozna az előadásban, hogy „örög”. Ami tény, hiszen nyolcvan leszek! De úgy fogok kacarászni néha, mint egy gyerek... Na de én ezeket csak felvetem! Ki tudja, hogy végül miből mi lesz?

Szeret próbálni?

– Nagy mesterekkel is dolgozhattam. Nem sorolom őket, nehogy kihagyjak valakit, de Viktor Rizsakov feltétlenül közéjük tartozik. Szabadon mertem mindent csinálni, mert tudtam, hogy úgyis megállítanak, ha rossz vagyok. Akiben bízom, annak mindig elhiszem, ha figyelmeztet, és amíg a színpadra nem lépek, mondhatja. Sajnos van olyan színész, akinek nem merik megmondani, hogy eljött a vég. Én azt hittem, szerénység részemről, de rájöttem, nagyképűség: mennél több évet töltöttem el a pályán, annál inkább kétkedem abban, hogy tudok-e még valamit. Valamit, amiért érdemes színpadra lépnem.

Van még kedve ehhez? Nem fáradt?

– Fáradt vagyok! De ötvennyolc éve naponta arra készítettem fel magam, hogy a kútból is kiugorjak, ha próbálni kell, ha előadás van.

A próbák gyötrelmei után jön a premier ünnepe. Szereti?

– Én inkább szomorú vagyok ilyenkor. Mert minden premiért elrontok. De nem azért mert izgulok, nem... Hogyan tudnám ezt elmagyarázni magának?! Pilinszky mondta, hogy van az „adó”, és van a „kapó”, és nem az adónak kell elindulnia a nézők, a kapók felé, hanem egyszerűen csak létezni kell a színpadon, és akkor majd jönnek velem. Én a premieren még nem hiszem el, hogy már tudok annyit, hogy velem jöjjenek... Öt-tíz előadás kell, hogy már nem játszom, hanem létezni tudok a szerepben.

KORNYA ISTVÁN

| fotó: Eöri Szabó Zsolt

Örökség

Vannak, akik tehetségükkel, mesterségbeli tudásukkal, emberi tulajdonságaikkal vagy akár csak a jelenlétükkel, kisugárzásukkal hatnak a környezetükre – sokszor anélkül, hogy ennek tudatában lennének. Törőcsik Mari ilyen ember volt. Erről tanúskodnak az itt közreadott gondolatok, visszaemlékezések, történetek, amelyek egy része a halálhír nyomán, más része évekkel ezelőtt, egy-egy jeles esemény, évforduló kapcsán fogalmazódott meg.

Mindent jelent!

Nem tudhatom, csak sejthetem, hogy mit jelent Törőcsik Mari a magyar színház számára: akár régebben, akár most, hiszen még köztünk van, akár később... Nem tudhatom, csak azt kiálthatom – mindent! A kicsiny asszonytól az óriás színésznőig, a heves természettől a keresztény alázatossáig, a szeleburdi kislánytól és hűtlen szeretőtől saját és más gyermekének odaadó anyjáig, a kanyargós utak vakmerő sofőrjétől az otthonülő remetéig, a kellemetlen és makacs színésznőtől egy tehetségtelen rendező keze alatt a szelíd bárányig, aki a tehetség forrásából mohón oltja szomját. Mari ilyennek marad meg nekem életem végéig, ilyennek látom őt, ahogy az íróasztalomnál álló portréját szemlélem. Elment. És Isten – most az ő Színháza. Az Ő égíse alatt fog élni Mari lelke és néha visszatér hozzánk szeretettel.

A szívemet igaztalan harag tölti be! Haragszom erre a sorsra, erre az átkozott pandémiára, ezekre a véget nem érő tiltásokra és lezárt határookra – mert nem lehetek ott Mari mellett, hogy megérinthessem utolsó búcsúként és a végtelen szeretet dicsőségére! Legyen béke új otthonodban, Mari! Emléked örök! Együtt gyászolok minden magyarral a nagy színésznő, Törőcsik Mari elvesztése miatt, aki a Krisztus Feltámadása utáni Fényes héten hagyott itt bennünket.

ANATOLIJ VASZILJEV

Olyan ember volt, amilyen színész. Megnyerő, magával ragadó. Tündöklően tehetséges művész, és jó ember. Mindannyian tudtuk, hogy nagyon beteg, ha beszéltem vele, éreztem, mennyire szenved. Testi bajok gyötörték, de legjobban a színpad hiánya kínoztá. Főiskolások voltunk, amikor összeházasodtunk, szinte még gyerekek, és a színház volt a mindenünk. Másodéves volt, amikor film-színészként már befutott a Körhintával, de talán tíz évig is eltartott, amíg színpadi színészként elfogadták, tehetségét méltatták. Mari azonban sosem adta fel ezt az álmát, és keményen megdolgozott érte.

Mindvégig hitt abban, hogy ez az ő pályája, hivatása. Bajor Gizi volt a példaképe – az ő életfelfogását, munkához való viszonyát, a színház iránti elkötelezettségét nagyra tartotta. Tisztában volt saját tehetségével, tudta, mit ér ő a szakmában, mégis sokat gyötrődött: eleinte azon, hogy igazán jó-e, amit csinál, később azon, hogy kell-e még az a fajta színészet, amit ő képvisel.

Örökké kíváncsi volt másokra, és doppingolta, ha mások is kíváncsiak órá. A színészet, a játék mellett volt még valami, ami fontos volt számára: a feléje áradó szeretet. A tehetségét arra fordította, hogy a közönség szeretetét megszolgálja.

BODROGI GYULA

Harmadéves főiskolás voltam, amikor Major Tamás a Téli regében rám osztotta az elveszett lány, Perdita szerepét. A történet szerint a királynőnek, akit Mari alakított, azt hazudják, hogy az újszülött lánya meghalt. A lánygyereket kiteszik a vadonba, de élve marad. A darab végén van egy jelenet, mikor az anya összetalálkozik tizenhat évig halottnak hitt lányával. Kicsi jelenet, csupán annyi történt, hogy megmondják Marinak: ez a te lányod.

En a színpad közepén térdeltem, és Mari a szélről elkezdett jönni felém. Odajött hozzám, megfogta az arcomat. Ez a soha azóta el nem felejthető élményem arról, hogy mi a színpadi jelenlét. Mari jött felém, szó nélkül, nézett rám, és egy olyan hatalmas energiamező vette körül, ami letaglózott fizikailag, és a tekintet, ahogy nézett rám, abban benne volt annak a tizenhat évnek minden szenvedése!

A sors kegyeltje vagyok, hogy harmadéves főiskolásként ezt az élményt átélhettem, mert azóta tudom, hogy milyen erővel kell színpadon jelen lenni – akár nagymonológót mond az ember, akár csak némán figyel.

UDVAROS DOROTTYA

Egy fénykép van az öltözőmben kitéve. Az 1969-ben készült fekete-fehér képen a 34 éves Töröcsik Mari és én, a 21 éves főiskolás, aki epekedve nézem Őt. Életem első komoly szerepe volt ez, az akkori Katona József Színházban, a Nemzeti Színház kamaraszínházában. Nehéz szerep volt, a mostohafiát játszottam Marinak, akit az asszony varázsa levesz a lábáról. Még csókjelenetünk is volt. Ő végtelen türelemmel segített, látható zavaromat nagyvonalúan észre sem vette. Bízta, szeretete oldotta feszültségemet, és ennek a szerepnek köszönhettem, hogy egy év múlva, a diploma után leszerződöttem a Nemzeti Színház.

BLASKÓ PÉTER

Töröcsik Mari nemcsak nagy művész volt, amikor a mi kis határon túli beregszászi társulatunk meghívta őt a Szarvas-sá változott fiúba játszani, hanem híres sztár. Szorongtunk, hogy milyen lesz. Életem egyik legnagyobb csalódását okozta: szerény volt és alázatos, alávetette magát a mi kis közösségünk működésének, a próbák minden terhének. Kíváncsi volt, és megtiszteltetésnek vette, hogy ez a fiatal társaság vele akar dolgozni. Szerénysége természetes volt és őszinte. Beilleszkedett, ugyanakkor észrevétlenül emelt magával bennünket is – a tehetségével, a munkabíráásával. Ez csak a legnagyobbaknak adatik meg: a zseniális embereknek és a nagy lelkeknek. Mindenki szeretettel és hálával gondol rá, aki látta őt színházban, filmen. Életem legnagyobb ajándéka és tanítása, hogy együtt dolgozhattam, játszhattam vele. Mindannyiunknak, akiknek megadatott ez, kötelességünk, hogy az örökséget tovább vigyük.

SZÜCS NELLI

Nekem nehéz beszélni arról, mitől nagy színész Töröcsik Mari, mert nem igazán tudom megfogalmazni azt, ami olyan egyszerű: jó dolgozni vele. Ő is olyan csinálós, mint én. Nem filozófál, csinálja. És mindig tudja, hogy mit. Van valami belső irányítójuk. Ez segíti abban is, hogy tudja, mire érdemes hallgatnia, kivel érdemes dolgoznia, mert abból valami olyan születhet akár, ami még nem volt. Jó vele dolgozni, mert érzem, hogy nincs fontosabb számára, mint a színház, a szerep, az alkotás. Nem kíméli önmagát, ha munkáról van szó, még ma sem, és másoktól is ezt várja el. Nagyon nagy művész, aki két lábbal áll a földön. Ennyi díjjal, egy magyar színész számára szokatlan külföldi elismertséggel el is szállhatott volna. De megőrizte józanságát. Csak figyelem és nézem őt, és közben minden a helyére kerül.

TRILL ZSOLT

A '80-as évek elején, gyerekkoromban találkoztam először Töröcsik Marival, pontosabban a hangjával. Nem volt tévénk, csak egy öreg lemezjátszónk pár bakelitlemezzel. Beatles, Black Sabbath, Sebők, Beethoven, Vivaldi, a Toldi – és a János vitéz Töröcsik Mari tolmácsolásában.

Rongyosra hallgattam, és tudtam kívülről az egész költeményt, természetesen az előadó hangsúlyai és hanghordozásával.

Ezután eltelt huszonöt év, és ott ültem nem messze tőle a Mein Kampf olvasópróbáján. Ő Halál Asszonyként, én pedig Hitlerként.

Azt hiszem, nem túlzás azt állítani, hogy végigkördöttük a próbafolyamatot a szó legnemesebb értelmében. Ő az egyik „leglazább arc”, akit ismerek, ezért semmiféle „húzóanagy-töröcsikmari” érzés nem volt bennem. Ha pedig a színház folyosóján meghallottam, hogy „Hitlerem”, tudtam, hogy Mari az.

MÁTYÁSSY BENCE

Hihetetlen volt, amikor 2003 nyarán megtudtuk, hogy elvállalta az Anya szerepét a Szarvas-sá változott fiúban. Mi már hónapok óta úgy próbáltuk az előadást otthon, Beregszászon, úgy érkezünk Gyulára, ahol a premier volt, hogy az Anya jelenetei még hiányoztak. Izgultunk, mi lesz majd, mit fog mondani, hogy fog neki tetszeni, milyen lesz a találkozás... Akkor megtapasztaltam mindazt, amit a nagy színésznőről addig csak olvastam vagy hallottam. Mindenkiel közvetlen volt, a profizmusa mindenkit elbűvölt.

A Szarvasból film is készült, így már elmondhatom: forgattam együtt Töröcsik Marival. Itt a Nemzetiben pedig a Viktor Rízsakov rendezte Éjjeli menedékhelyben játszottam vele, és most is érzem, hogy amikor Ő belép a színpadra, akkor Ő „van”. A jelenlét ereje ez. A titok, ami csak a legnagyobbaké.

RÁCZ JÓZSEF

Vannak a világon emberek, akiknek élete, munkássága, tehetsége olyan súlyú, hogy gravitációs erejükkel az időt is meggömbíthetik. Akik korszakokat hordoznak, felülírva a matematikát, a számolás szabályos egymásutánját, akik fellázadnak az időszámítás ellen. Ilyen ember volt Törőcsik Mari is, évezredet hosszító akaraterével, századot hosszító tehetségével. Törőcsik Mari fontosabb a számoknál, fontosabb a racionalitásnál. A „2000 előtt-2000 után”-nál, sokkal fontosabb, hogy „míg élt Törőcsik Mari, mikor már meghalt Törőcsik Mari”. Őbenne minden megvolt, amit szeretni, amiért rajongani lehetett a 20. században: a tehetségvégtelen lehetősége, az elhivatottság kötelessége, az alázatosság szabadsága. Törőcsik Mari korszakos ember volt.

BERETTYÁN NÁNDOR

Hálás vagyok a sorsnak, hogy láthattam filmvászonon és színpadon, hálás vagyok, hogy ott lehettem azokon a próbákon, találkozásokon, amikor sugárzó lényével beragyogta a teret, és valami olyan világot teremtett maga körül, hogy az ember tényleg elhitte – a színház az élet. Hálás vagyok azért, hogy tolmácsként, dramaturgként – mint beszélgetőkönyvében mondja – „tanúja” lehettem mindazoknak a csodáknak, amik aztán meghatározóak lettek az életemben – „A nagybácsi álma”, „Ártatlan bűnösök”, „A szarvassá változott fiú”, „Naphosszat a fákon”, és még sorolhatnám... Hálás vagyok a Moszkvában együtt töltött hónapokért, a színházról, az életéről szóló beszélgetéseinkért, azért a szeretetért, ami minden szavából, minden mozdulatából, gyermeki kacagásából áradt.

De együtt hallgatni is nagyon szép volt. A velemi házának diófája alatt a padon. Amikor a fa lombjai az öröklétről sutogtak – az maga volt a teljesség. Egyszer majd újra szeretnék odaülni maga mellé.

KOZMA ANDRÁS

Először is a szeme. Ez furcsa. Nagyon rég volt, együtt játszottunk a Téli regében a Nemzetiben. Akkor én ott tanultam tőle valamit. Olyan a szeme, mint egy drótkötélpálya. Soha nem eshetsz le, ha rád néz. Fenn tart a levegőben az erejével. Azzal, ahogy néz. Ahogy ma mondják: kontaktust tart. Néz rád, és tudod, hogy nem zuhansz le. Megtart a pillantása.

CSERHALMI GYÖRGY

Nagyszerű tulajdonsága azonban, ha élet-halál harcot kell vele vívni egy szerepért, hogy amíg nem teszi magáévá a rendezői instrukciót, addig nem hajítja végre. Szóval nem azért csinálja, mert neki ezt mondták, hanem azért, mert megértette, vagy igyekezett magáévá tenni, vagy kemény küzdelem, álmatlan éjszakák árán magáévá tette. Ilyen nagyon kemény küzdelmeink, álmatlan éjszakáink, gyakran igen éles hangú vitáink voltak Törőcsik Marival, de azt nem voltam hajlandó elhinni, hogy soha nem lesz belőle színész.

MAJOR TAMÁS

A színészek túlnyomó többsége alakító művész, megformálja a figurát. Törőcsik Mari ritka kivétel, ő nem alakítja, ő táplálja szerepét, lázas ihlettel és folyamatosan. A színpadi alak számára nem kész ruha, mit estéről estére magára ölt: szemünk láttára, pillanatról pillanatra emeli ki szerepét önmagából és szövegéből, a teremtés forrón csupasz és kockázatos gesztusával. (...) Legnagyobb pillanataiban valósággal leég róla a szerep, levetkezi magát az alakítást is, hogy épp ezzel juttassa diadalra. (...) Józan és sugallatos egyszerre. Ezt a szélsőséges és nagyszerű ellentmondást csak zseniális művész tudja elviselni és megvalósítani. Kivételes lélek, ki egyszerre senki és mindenkié.

PILINSZKY JÁNOS

A beszédmodorát például számos fiatal színész utánozza, de a színpadi megoldásait nem látják át. Mondok egy példát. Hogy ő mikor mekkora a színpadon. Hogy milyen magas, mi a súlya. Ő azt nagyon tudja változtatni. Egyszer megnő, máskor sokkal kisebb és törekenyebb, mint valójában. Ilyenket is tud. Ezért nehéz róla tudományosan beszélni. Minden játékosága és az életben felvett modora ellenére igazi komolyság van benne, ami csak a valóban jelentős művészekre jellemző.

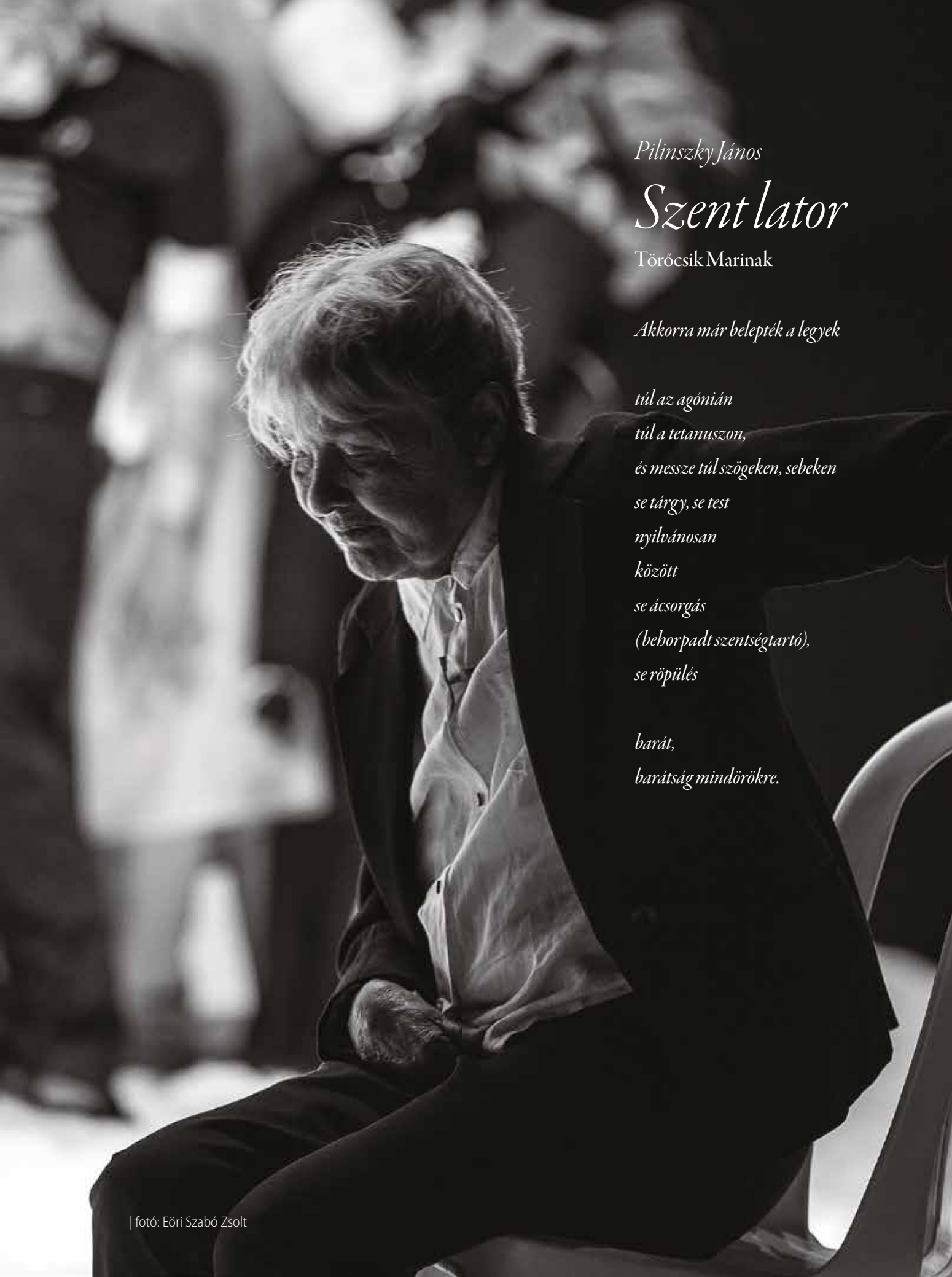
ZSÁMBÉKI GÁBOR

Nem igaz, hogy törekeny, idős asszony. Nem az. Maratoni futó. Eleinte teljesen öntudatlanul csinált dolgokat, aztán egyre tudatosabb lett. Ha olykor el is kábul magától, vérfigyasztoán tudja, azonnal felismeri, ha valami rossz. És miért ne kábulna el? Az övé. Dicsérje meg magát. Az első napokban csak vele próbáltam. Reszkettem, dadogtam, gyomrom a torkomban, hatszázszor leizzadtam. Ő ezt látta, észrevette, rendezőurazott, én meg úgy éreztem magam, mint egy kisfiú. A szöveget meghúzta, áthúzta, helyenként elmondhatatlannak tartotta, de azt is olyan rafinált édességgel közölte, hogy ne bántson meg.

ZSÓTÉR SÁNDOR

Szerepről szerepre nőtt. Darabról darabra jobb lett, többet tudott – nem az életről, mert azt kezdetben is tudta, mint minden igazi művész –, a mesterségről. Mesterszínész nő lett. Egyforma biztonsággal mond el néhány versszakaszt egy mechanizált tömegjelenetekkel teli politikai plakátdarabban, játszik Csehov-atmoszférájú drámát, érett asszonyt, kisleányt, intellektuális színházat és érzelmes csacsiságot. (...) A filmgép előtt tanulta a finom mikromimikát vagy belső adottsága; halkabb egyénisége következtében keveri pasztellekből széles színskáláját vagy az előnytelen hang-anyag fakultságához nem tartja illőnek a harsányabb mimikai hangot – tény, hogy halk és természetes játékmódja a modern színjátszás egyik jelentékeny alakjává teszi.

MOLNÁR GÁL PÉTER

Pilinszky János

Szent lator

Töröcsik Marinak

Akkorra már belepték a legyek

*túl az agónián
túl a tetanuszon,
és messze túl szögeken, sebeken
se tárgy, se test
nyilvánosan
között
se ácsorgás
(behorpadi szentségtartó),
se röpülés

barát,
barátság mindörökre.*

TÖRÖCSIK MARI

(1935. november 23., Pély – 2021. április 16., Szombathely)

15 éves koráig Tisza-parti szülőfalujában élt, középiskoláit Egerben, Budapesten végezte. 1954-ben vették fel a Színház- és Filmművészeti Főiskolára, osztályfőnöke Gellért Endre volt. 1955-ben aratta első hazai és világsikerét a Körhinta című filmben. 1958 és 1979 között a Nemzeti Színház színésze volt, az 1979/80-as évadban a győri Kisfaludy Színházban játszott és volt művészeti vezető. 1980-tól egy évtizeden át a Mafilm társulatának tagjaként dolgozott. 1990-től a szolnoki Szigligeti Színházban játszott. 1993 és 1996 között a Művész Színházat igazgatta. Docensként tanított a Színház- és Filmművészeti Főiskolán. 2002 óta haláláig a Nemzeti Színház tagja volt. 2008-ban egy kórházi rutinvizsgálat közben összeomlott a vérkeringése, szíve megállt, kómába esett, de napok után csodával határos módon tudata, emlékező- és mozgásképesége visszatért. A 2009-es Magyar Filmszemle megnyitóján elmondta: „Nagyon messziről jövök. De visszajöttem!” Ezek után számos előadásban, filmben szerepelt, 2017 februárjában lépett utoljára színpadra a 73 éves Galilei szerepében.

A Nemzeti Színház főbejárata mellett kialakított emlékhelyen művésztársak, rajongók és közéleti személyiségek búcsúztak egy-egy szál sárga rózsával a Nemzeti Színház vezérigazgatója. Balra: Fekete Péter államtitkár, mögötte Vidnyánszky Attila, a Nemzeti Színház vezérigazgatója. Jobbra: Áder János köztársasági elnök és felesége, Herczegh Anita helyezi el a kegyelet virágait. | fotó: Eöri Szabó Zsolt

ÉLETMŰDÍJAI:

Sorrentói Filmfesztivál (1971), Karlovy Vary-i Filmfesztivál (1978), Cannes-i Filmfesztivál (Mandragora-díj, 1983), Magyar Filmszemle (1994), Trencsén-Tepplitzi Nemzetközi Art Filmfesztivál (1998), Várnai Filmfesztivál (2000), VOXcar (2004), Színházi Kritikusok Céhének Életműdíja (2011), Magyar Operatőrök Társágának Életműdíja (2015), Szenes Iván életmű-díj (2016)

A budapesti Nemzeti Színház erkélyén Schwajda György igazgató a Nemzet Színészeivel: Darvas Iván, Kállai Ferenc, Törőcsik Mari, Agárdy Gábor, Psota Irén, Garas Dezső, Raksányi Gellért, Máthé Erzs, Bessenyei Ferenc és Berek Kati. A kép bal szélén Márton Éva művészeti főtthár. (A képen nem látszik Lukács Margit és Sinkovits Imre, akik szinten az első között, 2000. augusztus 22-en kapták meg a címet.) | fotó: Török Péter

DÍJAI:

Farkas-Ratkó-díj (1958), Balázs Béla-díj (1959), Jászai Mari-díj (1964, 1969), Érdemes művész (1971), Chicago: legjobb női alakítás díja (1971), Karlovy Vary: Legjobb női alakítás díja (1972), **Kossuth-díj (1973, 1999)**, SZOT-díj (1975), **Cannes-i Nemzetközi Filmfesztivál: Legjobb női alakítás díja (1976)**, Taormina: Legjobb női alakítás díja (1977), Kiváló művész (1977), Pro Arte díj (1981), Magyar Művészetért-díj (1989), Országos Színházi Találkozó legjobb női alakítás díja (1991), Déryné-díj (1993), Salernói 50. Nemzetközi Filmfesztivál legjobb női alakítás díja (1997), Madridi Nemzetközi Filmfesztivál legjobb női alakítás díja (1997), Örökös tag a Halhatatlanok Társulatában (1997), Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztje (1995), **A Nemzet Színésze (2000)**, Gundel művészeti díj (2002), Súlyó Csiga díj (2002), Pécsi Országos Színházi Találkozó (POSZT) – legjobb színésznő (2002), Prima díj (2003), Európa-díj (2004), Budapest díszpolgára (2005), Pély község első díszpolgára (2005), Hazám-díj (2006), **Jubileumi Prima Primissima díj (2007)**, Páger Antal-színészdíj (2008), Blikk – Az év művésze (2010), Szent-Györgyi Albert Érem (2012),

A Nemzet Művésze (2014), Kölcsey-emlékplakett (2015), Újbuda díszpolgára (2016), Magyar Művészeti Akadémia Nagydíja (2017), Velem díszpolgára (2018), **Kossuth-nagydíj (2019)**, Vas megye díszpolgára (2019), Magyar Toleranciadíj (2020), Széchenyi-örökség Okmánya (2020)

Makk Károly Szerelm című filmje a Cannes-i Nemzetközi Filmfesztiválon 1971-ben elnyerte a zsűri Nagydíját, a Törőcsik Mari – Darvas Lili színészpárost pedig különdíjjal jutalmazták. 2000-ben minden idők tizenkét legjobb magyar filmje, az „Új Budapesti Tizenkettő” közé választották.

Törőcsik Mari a 2017 februárjáig játszott utolsó szerepében: az idős Galileiként Bertolt Brecht drámájában | fotó:Eöri Szabó Zsolt

Törőcsik és a színház

Törőcsik Mari színészi pályafutását mindörökre meghatározta, hogy 1956-ban a Blaha Lujza téren álló Nemzeti Színházban mutatkozott be. Azon a színpadon játszott, melyen néhány évvel korábban még Bajor Gizi, Somlay Artúr és Bartos Gyula is fellépett. Ráadásul néhány pályatársa, így Mészáros Ági, Makláry Zoltán, Gobbi Hilda és Lukács Margit őrizte a régi Nemzeti játéktílusát, szellemiségét.

A kiváló művészekről szóló írásoknak visszatérő mondata, hogy már első színházi szerepére felfigyeltek a kritikusok. Törőcsik Mari bemutatkozására ez nem igaz: hiába voltak filmsikerei, hosszú időbe telt, amíg egyhangúlag dicsérték színpadi játékát. Szerencséjére igazgatója, Major Tamás bízott benne, de az még a direktort is meglepte, hogy csak tíz év után fogad-

ták el Törőcsik Mari személyiségét maradéktalanul. A színésznő addig többnyire a nagy tekintélyű kritikus, Kárpáti Aurél szavaiba kapaszkodott, aki 1958-ban ezt írta róla Ibsen *Peer Gynt* című drámájáról szóló bírálatában: „Solvejg szűkszavú szerepében is meggyőző jelét adja kivételes színészi tehetségének, közvetlen alakítókézségének és egyéni bájának.”

Vendégként a Nemzetiben Peachumné szerepében 1981-ben. (Bertolt Brecht – Kurt Weill: Háromgarasos opera, rendező: Jurij Ljubimov) | fotó: Benkő Imre

A SZÜRKESEG ÁTTÖRÉSE

Töröcsik Mari 1971-ben pályakezdésének nehézségeiről is beszélt Galsai Pongrácnak: „Színpadi létezésem sokáig bizonytalan volt. Csak mutáltam a térben. Nem tudtam betölteni. (...) A színpadon a mozdulatok nyíltabbak, szélesebbek. Mégis természetesnek kell lenniük. De hány álmatlan éjszakára van szükség, amíg az ember ezt megtanulja! Sugyanakkor a bensőséges színészi alkatán se kövessen el erőszakot. Tisztának lenni, egyszerűnek, igaznak, súlyosnak. Ha kell, szürkének is. De úgy, hogy ez a szürkeség a harmadik emeleti karzatig felcsapjon!”

A szürkeség igazi áttörése 1959-ben kezdődött. A Nemzeti Színházban az orosz Grigorij Konszkij Töröcsik Mari kedvéért rendezte meg Alekszej Arbuzov *Tánya* című színjátékát: „Mind a mai napig hallom, ahogy a nézőtérrel ismételte, hogy energicsni, Mari, energicsni! Amit én pontosan értettem, mert elmagyarázta, hogy mindenhez, még egy halkabb sóhajhoz is belső energia kell. Anélkül a színpadon semmi sem megy” – idézte fel a színésznő Szabó G. Lászlónak a *Vasrózsa* című „beszélgetőkönyvben”.

Erről az előadásról született Pilinszky János szabálytalan kritikája, ami arról tanúskodik, hogy a költő az elsők között ismerte fel a színésznő egyedi emberábrázoló tehetségét: „A színészek túlnyomó többsége alakító művész, megformálja a figurát. Töröcsik Mari ritka kivétel, ő nem alakítja, ő táplálja szerepét, lázas ihlettel és folyamatosan. A színpadi alak számá-

ra nem kész ruha, mit estéről estére magára ölt: szemünk látára, pillanatról pillanatra emeli ki szerepét önmagából és szövegéből, a teremtés forrón csupasz és kockázatos gesztusával.”

A szakmai elismerést csakhamar közönségsiker követte: Töröcsik Mari 1968-ban Iglódi István rendezésében a Katona József Színházban Leonyid Zorin *A varsói melódia* című kétszemélyes darabjában Helga szerepében hódított.

MAJORRAL EGYÜTT

A Nemzeti Színházban Töröcsik Mari Major Tamással dolgozott a legtöbbet. A *Vízkereszt vagy amit akartok* volt 1960-ban az első, és a *Téli rege* 1978-ban az utolsó közös munkájuk. Shakespeare mellett színre vitték Csokonai Vitéz Mihály, Örkény István, Peter Weiss, Peter Hacks, Németh László és Molière egy-egy művét. Nemcsak Major Brecht-adaptációi – Töröcsik Mari 1968-ban *A vágóhidak Szent Johannájában* a címszerepet, 1972-ben *A szecsuáni jólelekben* Sen Tét alakította – gerjesztettek éles polémiákat, heves vita bontakozott ki 1971-ben a *Romeo és Júlia* színreviteléről is.

Töröcsik Mari Mészáros Tamásnak 1974-ben így vallott a nemzeti színházi műhelymunkáról és Majorról: „Kétségtelen, hogy a szakmát Majortól tanultam meg. Ő nagyon sokat tud arról, hogy mi a színház és a színészet, és én értek is az ő nyelven. Sajnos sokszor úgy van, hogy az elgondolásai jobbak, mint a végeredmény. Így volt ez a *Romeo és Juliánál*. Ahogy múlik az

Trill Zsolttal a Brand című előadásban (rendező: Zsótér Sándor, Nemzeti, 2015)

idő, egyre jobban tudom, hogy Majornak jó elképzelései voltak, de mindannyian gyávák voltunk kivitelezni.”

Töröcsik Mari életében a Nemzeti Színház átszervezése döntő változást hozott: 1979-ben megvált a társulattól, s a győri Kisfaludy Színház művészeti vezetője lett; majd 1980-tól 1990-ig a Mafilm színtársulatának a tagja. Ezt követően a szolnoki társulatban játszott.

A szabadúszóéletben kiemelkedő rendezőegyeniségekkel találkozhatott: Harag Györggyel, Vámos Lászlóval, Iglódi Istvánnal, Ruszt Józseffel, Maár Gyulával, Babarczy Lászlóval, Ascher Tamással, Fodor Tamással, Zsámbéki Gáborral.

ÉRZÉKI LÁBFEJ ÉS SIKERTELEN IGAZGATÁS

A korszak meghatározó alakítása a Nemzeti Színházhoz fűződik: 1981-ben Jurij Ljubimov itt rendezte meg Bertolt Brecht *Háromgarasos operáját*. Töröcsik Mari Peachumné szerepét kapta. Nánay István érzékletes kritikában számolt be alakításáról: „Olyan a teste, mintha nem lenne benne csont; mint a colstok, állandóan összecsuclik – így fejezi ki a színésznő Peachumné alkoholtól fizikailag szétesett voltát. (...) Amikor a szexuális szolgaságról dalol, kibújtatja lábát a papucsából, lassan, kecses ívben, kacéran felemeli, lábfeje érzéki hullámmozgása közben lábujjait szétfeszíti, majd hirtelen összezárja, s a strófa végén elégedetten visszadugja lábát a papucsba. Alig néhány mozdulat, s az egy helyben álló színésznő feltárja figurájának lényegét.”

A magyar színházművészet megújulásában és Töröcsik Mari művészi útkeresésében egyaránt fontos állomás a *Száz év magány* című Márquez-regényből 1990-ben Szolnokon készült előadás. Taub János rendező ekkor találkozott először Garas Dezsővel és Töröcsikkal, s talán itt fogalmazódott meg színházalapítási tervük. A tervezetést tettek is követték, s 1993-ban a Nagymező utcában megnyílt a rövid életű Művész Színház.

Töröcsik Mari, hogy a kezdeményezésnek hitele legyen, maga vállalkozott az igazgatásra. Az új színházat azonban barátságtalan hangnem fogadta a bulvársajtóban, s már a harmadik héten kimondták, hogy megbukott. Az igazgatónőt személyében is támadták, a fenntartótól még fegyelmet is kapott (!), keserű szájjal vonult vissza. „Nem értett a színházigazgatáshoz” – talán még azok is így mentegették magukat, akik rábeszéltek, hogy vállalja el a direktori feladatot.

ALFÖLDITŐL ZSÓTÉRIG

A Művész Színházban Anatolij Vasziljev 1994 tavaszán *A nagybácsi álma* című Dosztojevszkij-novellából rendezett színjátékot. Ezzel Töröcsik Mari alkotóművészetében új fejezet kezdődött. Nem volt egyszerű Vasziljev rendezésében szerepelnie, de a színésznő – ahogyan Koltai Tamás megörököltette – élvezte a szakmai kihívást, azt, hogy egészen másképp kellett játszania, mint megszokta, szinte koreografikusan épí-

**„Nem húzódik vissza kiváltságai mögé,
s nem tetszeleg a nemzeti színjátszás
nagyasszonyának szerepében.
Nem a saját múltja, hanem a színészet
jelene és jövője érdekli. Nem siratja
fiatal éveinek színházát, helyette ifjú
kíváncsisággal tekint az újra.
Csaknem állandóan színpadon van.**

tette föl a szerepét, gesztusokból, artikulált hangokból, a jelenlét súlyából.”

Az előadással az orosz rendező nem lehetett maradéktalanul elégedett, nem is tudta teljességgel befejezni, s a közönségnek sem tetszett; ez azonban nem befolyásolta kapcsolatát Törőcsik Marival, aki 1995-ben Vasziljev moszkvai színházában eljátszhatta *A nagybácsi álma* női főszerepét – magyarul; majd 1998-ban Szolnokon, 2009-ben Kaposvárott dolgoztak ismét együtt. A kaposvári bemutató – Marguerite Duras: *Naphosszat a fán* – különösen emlékezetes, hiszen a színésznő súlyos betegsége után ebben az előadásban tért vissza a színpadra – vagyis az életbe.

Törőcsik Mari 2000-ben a Nemzet Színésze lett, majd 2002-ben ismét a Nemzeti társulatába szerződött. De nem húzódik vissza kiváltságai mögé, s nem tetszeleg a nemzeti színjátszás nagyasszonyának szerepében. Nem a saját múltja, hanem a színészet jelene és jövője érdekli. Nem siratja fiatal éveinek színházát, helyette ifjú kíváncsisággal tekint az újra. Csaknem állandóan színpadon van.

Elfogadta Vidnyánszky Attila felkérését 2003-ban, és részt vett a beregszászi társulat nyári előadásában, a Gyulai Várszínházban. Fellépett a Krétakör előadásán és a Maladype Színházban. Játszott, játszik Eszenyi Enikő, Bocsárdi László, Alföldi Róbert, Ács János, Csizmadia Tibor, Zsótér Sándor, Viktor Rzsakov rendezésében.

Éjjeli menedékhely (rendező: Viktor Rzsakov, Nemzeti, 2014)
| fotók: Eöri Szabó Zsolt

„Az én koromban már nem szedik szét az embert. Engem meg mindig hívnak, velem még mindig dolgozni akarnak” – mondja nem kis büszkeséggel 2013 márciusában Szabó G. Lászlónak.

Pályatársait, az új színésznemzedék jeles alakjait nem patetikus szövegekkel, hanem a közös munkával kapcsolja a Nemzeti Színház évszázados szellemiségéhez Törőcsik Mari. Hogyan is biztatták a Blaha Lujza téren kezdő színésznőként idős kollégái? „Nem mindenki a Nemzeti része, aki tag. De te be fogsz épülni a falak közé.”

GAJDÓ TAMÁS

Repülünk, Mari! Soós Imrével a Körhintában (1956)

Az Édes Anna című filmben, 1958 | fotó: Fortepan

Törőcsik és a film

A Körhinta Pataki Marijától a Kölykön és Elektrán át az idős díváig több mint száz karaktert formált meg a kamerák előtt. Törőcsik Mari a filmvásznon mindig kettős szerepben tűnt fel: általa megismerhettünk egy-egy új sorsot, ugyanakkor újra találkozhattunk vele.

Hogyan lehet ismerőssé tenni az ismeretlent – ennek fortélyait aligha tanítják a színészképzésben. Miért tudunk azonosulni egy tanyasi parasztlánnyal, egy nagyvárosi csitrivel, a kormos képű munkással, a dohányzástól érdes hangú értelmiséggel, a halállal szembenéző idős asszonnyal, a kiöregedett dizőzzel, ha mindvégig ugyanazt az arcot látjuk is? Ez nem elsősorban apró gesztusok, jól időzített levegővételek, és előnyösen felvett közeliek kérdése. Vagyis alapvetően nem mesterségbeli tudást igényel. Hanem jelenlétet. Törőcsik Mari több mint hat évtizede van jelen a filmekben és az életünkben.

SÉMÁK NÉLKÜL

Törőcsik Mari az 1950-es években, vagyis a sematizmus korában tűnt fel először a filmvásznon. S talán éppen azért keltett fel-tűnést, mert neki nem voltak sémái. Hogyan is lehettek volna? Az operettszakos növendéknek három vizsgájára sem jut ideje a forgatások miatt. Még csak elsőéves színművészeti főiskolai hallgató, amikor Fábri Zoltán elhívja a *Körhinta* című filmbe. A

legjobb kezekbe kerül. Fábri nem önálló világot építő szerzői filmesnek, hanem irodalmi alapanyagból dolgozó, nagy tudású mesternek szokták tartani, pedig kivételes rendezőszemélyiség volt. A *Körhinta* minden képkockáján is ez köszön vissza. Olyan magabiztosan mozog a tévészpropagandának látszó szerelmesfilm két fiatal főszereplője – Törőcsik Mari és társa, a tragikusan korán elhunyt Soós Imre –, mintha ezer éve volnának a pályán. Megalapozó erejű alakítások ezek. Szárnyaló boldogságuk a körhintán, ahogy Soós Imre világgá kürtöli lelkesedését – „Repülünk, Mari!” – egy pillanat alatt bevési a két színészt a filmtörténetbe. Pataki Mari és Bíró Máté szerelmi története, táncról izzadt homlokuk, eszköztelennek tűnő játékuk, nyílt tekintetük nem csak a magyar nézőket babonázza meg. „Anélkül, hogy a húszéves művész nő tudott volna róla, ő volt a fesztivál legnagyobb sztárja, ő érdemelte volna az Arany Pál-mát” – nyilatkozta François Truffaut az 1956-os cannes-i filmfesztiválon. Végül a francia rendezőnek is igaza lett. Törőcsik Mari 1975-ben kiérdemli Cannes-ban a legfontosabb európai

Dériné, hol van? – amiért a legjobb női alakítás díját kapta Cannes-ban 1976-ban. A képen Major Tamással. | fotó: Morvay Pálma

elismerést Maár Gyula *Dériné, hol van?* című filmjében nyújtott alakításáért. De addig még sok víz lefolyt a Dunán.

E két mozi között eltelt húsz évben Törőcsik Mari pályájában akadnak termelési filmek, irodalmi adaptációk, és a magyar újhullám dicsőségéből is jut aranypor a színésznőnek. Alakít kádári nőeszményt: kétbalkezes munkáslányt, aki beleszeret a brigádvezetőjébe (*Kölyök*, 1959). Smicisapkában álmodozó mosodai dolgozót Herskó János *Vasvirágjában*, és civakodó feleséget a rendező másik népszerű munkájában, a *Két emelet boldogság* című lakótelepi vígjátékban. E két 1960-ban bemutatott filmben már a kor ünnevelt sztárjaival – Várkonyi Zoltánnal, Avar Istvánnal, Dayka Margittal, Domján Edittel, Krencsey Marianne-nal – dolgozik együtt.

JANCSÓ, MAKK, MAÁR

A termelési filmek „korunk hőse” szerepei mellett ugyanebben az időszakban viszontlátjuk a megszokott naivaként számos irodalmi adaptációban is. Egy tragédia áldozataként tűnik fel az 1958-as *Édes Anna* címszerepében. Nemecsek édesanyját alakítja Fábri Molnár-adaptációjában (*A Pál utcai fiúk*, 1969).

Ezek a szerepek és Ranódi László rendező irodalmi feldolgozásai (*Légy jó mindhalálig*, 1960; *Pacsirta*, 1963) átmenetet képeznek a következő nagy színészi korszak előtt.

„És tizennyolc évi filmezés után találkoztam Jancsóval, akiről tudtam, hogy nem arra van szüksége, hogy én milyen szinten személyesítek meg egy jellemet, hanem neki éppen a személyiség kell, akit behelyez a maga világába. És ez nekem nem volt kis dolog. Például, hogy fölfedezte a járásomat. (...) Ámulattal néztem, hogy Jancsó kimegy a pusztára, teremt egy világot, és nem zavart, hogy ebben én nem játszhatom el azt a skálát, amit esetleg tudnék. Annyira érdekelt maga a munka, hogy nagyobb öröm volt végigmenni a pusztán; az nekem akkor színészi feladat volt. Nem mondom, az *Elektránál* már előfordult, hogy irritálta a személyiségem, például amikor az előtérben táncolok, közben pedig a háttérben megy a Jancsó-koreográfia, bizony fölcsattant, hogy agyonjátszom, hiába feleltem, hogy azt csinálom, amit mond, meg se rezdülök; ideges lett attól a tényről, hogy előtérbe hozta Elektrát, súlyt adott neki. Végül is a jelenet a kész filmen már Jancsót sem zavarta, és akkoriban engem is teljesen kielégített, hogy ő mit lát meg

Töröcsik Mari, Makk Károly és Darvas Lili 1971-ben Cannes-ban. A Szerellem a zsűri Nagydíját nyeri, a színészpárost különdíjjal jutalmazták. | fotó: Filmarchívum

bennem” – emlékszik vissza Töröcsik Mari 1982-ben a *Filmvilág*-ban. Semmi kétség, az 1967-es *Csend és kiáltás* című Jancsó Miklós-filmmel már az érett nő lép a filmvászonra.

Igazán akkor látja meg benne az arcát a magyar újhullám, amikor elvállalja Luca, az 1956-ban bebörtönzött férjét (Darvas Iván) hazaváró asszony szerepét Makk Károly *Szerellem* című klasszikusában. Eltelt tizenöt év a *Körhinta* óta, és ismét összekerül egy nagy páros. A rendező eleinte ugyan nem Töröcsik Marit szánja a szerepre, a forgatáson többször is összevitakoznak az alakításon, pedig a néző számára elképzelhetetlen ez

„Az 1990-es évektől már teljes filmeket lehet építeni az elégikus Töröcsik Marira.

Ha rendező a halálnak völgyéről akar beszélni a mozgókép nyelvén, vagy a pokoljárásról, vagy az örökké hazaváró ósanyáról, nem keres más színésznőt.

a dráma másképp, mint amilyen végül lett. Töröcsik e szerepben egész fiatal korának ellentétjén áll: naivitásnak nyoma sincs. Luca keserű, cinikus, szürke arca mögé rejtji férje hiányát. S ha már Töröcsik Mari elmondása szerint Jancsónál megtanult járni, a *Szerelmem*-ben nézhetjük, hallhatjuk, milyen hidegen kopog a cipője a macskakövön. Ezért a kopogásért, a felnőtt szerelmesek újbóli egymásra találásáért ünnepli őket a szakma: a *Szerellem* 1971-ben a Zsűri Nagydíját nyeri Cannes-ban, a színészpárost pedig ugyanott különdíjjal jutalmazták.

Az újkorszak ezután sorra hozza az érett asszonyi szerepeket. Előbb Makk Károly rendezésében játssza el Egérkét Örkény István *Macskajáték* című kisregényének megfilmesítésében. Majd 1975-ben harmadik férje, Maár Gyula rendező teszi meg filmje, a *Déryné hol van?* című alkotás főszereplőjévé. A Pilinszky János forgatókönyvéből készült filmben nyújtott játékáért megkapja a legjobb női alakításért járó cannes-i elismerést. És egyben elkezdődik férj és feleség közös alkotói élete olyan alkotásokkal, mint a *Teketória* (1976) vagy az *Első kétszáz évem* (1985).

A szarvassá változott fiú (2014, rendező: Vidnyánszky Attila) | fotó: Eöri Szabó Zsolt

FILMEK RAJZOLTA TÉRKÉP

Töröcsik Mari – aki fiatalon eszköztelen nyitottsággal tekintett a világba – innentől felveszi az értelmiségi álarcát. S ami meglepő, éppen olyan hitelesen ad elő nagymonológót a hatalom pszichológiájáról az 1971-es *Prés* című filmben, mint amilyen őszinte volt annak idején gondtalanul kacagó falusi lányként.

A magyar filmművészet szerencséje, hogy Töröcsik Marit nem lehet csak úgy nyugdíjazni, s így a néző is viszontláthatta az idős kori szerepekben. Nagyiként tűnik fel Szomjas György szatírájában (*Szamárköhögés*, 1987), az óhazát testesíti meg Costa-Gavrasnak az amerikai magyar emigrációról szóló, *Music Box* című berlini Arany Medve-díjas drámájában (1989), az idős dívát alakítja Bereményi Géza *Turné*jában (1993). A nagy színész a kis szerepben is nagy színész. Amikor az angol sztár, Ralph Fiennes 1998-ban megpillantja *A napfény íze* forgatásán a kályha mellett némán kuporogni Katót, a számára ismeretlen idős asszonyról faggatja Szabó István rendezőt: „Ugye, ő egy nagy színésznő?”

Az 1990-es évektől már teljes filmeket lehet építeni az elégtikus Töröcsik Marira. Ha rendező a halálnak völgyéről akar beszélni a mozgókép nyelvén, mint Janish Attila a *Hosszú alkonyban* (1997), vagy a pokoljárásról, mint Mispál Attila *A fény ösvényeiben* (2005), vagy az örökké hazaváró özanyáról, mint Vidnyánszky Attila *A szarvassá változott fiúban* (2014), nem keres más színésznőt. Ahogyan Mészáros Márta is őt kérte fel az otthonosságot, az otthont megszemélyesítő Mária szerepére az *Aurora Borealis – Északi fény* (2017) című filmjébe. Ez az alakítás volt Töröcsik Mari utolsó filmszerepe.

Mert Töröcsik Marival ekkorra már adottságként kell számolni, aki megbízhatóan ébreszt fel a nézőben egy elfeledettnek hitt tájat. A filmművészetnek különös térképe van ezekről a helyekről. Ha valakit egyszer érdekel, milyen is volt élni a 20. század második felének Magyarországon, Töröcsik Mari filmjeiben képet kaphat róla.

LUKÁCSY GYÖRGY

Töröcsik Mari színházi szerepei

A jeles kritikus, Kárpáti Aurél írta: „A Peer Gyntben Töröcsik Mari mint Solvejg nem jó, de ki kell mondani, megérkezett valaki a magyar színpadra.” Ladányi Ferenczel Ibsen drámájában. (1958)

Négy évtizeden át volt
a Nemzeti Színház
társulatának tagja:
1958 és 1979 között,
majd 2002-től újra.
131 színpadi
alakításának fele, szám
szerint 66 a Nemzeti
Színház valamelyik
bemutatójához fűződik.

1956 Mikszáth Kálmán – Benedek András: **Sipsirica** / szerep: **Egy lány** / Katona József Színház (a Nemzeti Színház Kamaraszínháza) / rendezte: Gellért Endre | **1957** García Lorca, Federico: **Várnász / Fiala lány** / Nemzeti Színház / Marton Endre | Marceau, Félicien: **A tojás / Charlotte** / Nemzeti Színház / Marton Endre | **1958** Ibsen, Henrik: **Peer Gynt / Solvejg** / Nemzeti Színház / Gellért Endre | Lawler, Ray: **A tizenhetedik baba nyara / Bubba** / Katona József Színház (a Nemzeti Színház Kamaraszínháza) / Várkonyi Zoltán | **1959** García Lorca, Federico: **A csodálatos vargáné / Kisfiú** / Nemzeti Színház / Vadász Ilona | Arbuzov, Alekszej Nyikolajevics: **Tánya / Tánya** / Katona József Színház (a Nemzeti Színház Kamaraszínháza) / Grigorij Konszkij | Williams, Tennessee: **A hosszú búcsú / Myra** / Bartók terem, Budapest / Ádám Ottó | **1960** Shakespeare, William: **Vízkereszt, vagy amit akartok / Viola, a herceg szerelmese** / Nemzeti Színház / Major Tamás | **1961** Darvas József: **Hajnali tűz / Marika** / Nemzeti Színház / Major Tamás | Tolsztoj, Lev Nyikolajevics: **Élő holttest / Szása, Liza húga** / Nemzeti Színház / Grigorij Konszkij | Shakespeare, William: **Minden jó, ha jó a vége / Heléna, a grófnő nevelt lánya** / Nemzeti Színház / Várkonyi Zoltán | Gyárfás Miklós: **Sláger a Globe Színházban / Júlia** / Bartók Terem, Budapest / Kalmár András | Synge, John Millington: **A nyugati világ bajnoka / Margaret, Flaherty lánya, becenevén Pegeen Mike** / Nemzeti Színház / Várkonyi Zoltán | **1962** Vörösmarty Mihály: **Csongor és Tünde / Tünde** / Nemzeti Színház / Marton Endre | Szigligeti Ede: **Liliomfi / Mariska** / Nemzeti Színház / Pethes György | Tabi László: **A nagy mutatvány / Vera** / Nemzeti Színház / Szendrő József | **1963** Deval, Jacques: **A potyautas / Martine Beix** / József Attila Színház / Benedek Árpád | Illés Endre: **Rendetlen bűnbánat / Zsuzsa** / Nemzeti Színház / Pethes György | Kohout, Pavel: **A harmadik nővér / Petra**, az anya harmadik lánya / Nemzeti Színház / Pethes György | **1964** Shakespeare, William: **Lear király / Cordelia** / Nemzeti Színház / Marton Endre | Németh László: **Villámfénynél / Sata, Bakos Béla leánya** / Nemzeti Színház / Vadász Ilona | Wesker, Arnold: **Gyökerek / Beatie Bryant, 22 éves lány** / Nemzeti Színház / Kazán István | **1965** Kármán József – Szabó Magda: **Fanni hagyományai / Fanni, Izsépy gyermeke** / Nemzeti Színház / Egri István | Hubay Miklós: **Felismerés és búcsú / Márta** / Irodalmi Színpad, Budapest / Ádám Ottó | Móricz Zsigmond: **Úri muri / Rozika** / Nemzeti Színház / Egri István | **1966**

Bessenyei Ferenczel az Élő holttestben (1961)

Básti Lajossal a Lear királyban (1967)

Bűnbeesés után – Kálmán György partnereként (1967)

| fotók: Nemzeti Színház archívuma, OSZMI, MTI

Shaw, George Bernard : **A szerelem ára** / **Blanche, Sartorius felesége** / Nemzeti Színház / Both Béla | Galambos Lajos: **Későn** / **Mari** / Nemzeti Színház / Egri István | Németh László: **Szörnyeteg** / **Jancsó Amál, a professzor második felesége** / Nemzeti Színház / Major Tamás | Dickens, Charles – Ádám Ottó: **Copperfield Dávid** / **Dávid** / Bartók Gyermekszínház / Ádám Ottó | O'Casey, Sean: **Bíbor por** / **Avril, Basil kedvese** / Nemzeti Színház / Both Béla | **1967** Miller, Arthur: **A bűnbeesés után** / **Louise** / Nemzeti Színház / Marton Endre | Komlós János: **Az édent bezárták** / **Szövőlány** / Nemzeti Színház / Major Tamás | Shakespeare, William: **Lear király** (felújítás) / **Cordelia, Lear harmadik leánya** / Nemzeti Színház / Marton Endre | **1968** Brecht, Bertolt: **A vágóhidak Szent Johannája** / **Johanna Dark** / Nemzeti Színház / Major Tamás | Kafka, Franz – Brod, Max: **Amerika** / **Therese** / Nemzeti Színház / Marton Endre | Zorin, Leonyid: **Varsói melódia** / **Helga** / Nemzeti Színház / Iglódi István | **1969** Tersánszky Józsi Jenő: **A kegyelmes asszony portréja** / **Hautfresser Olga fiatal lány, Kis pápaszemes művészimádó** / Nemzeti Színház / Babarczy László | Vészi Endre: **Üvegcsapda** / **Zozo** / Nemzeti Színház / Iglódi István | **1970** Bulgakov, Mihail: **Iván, a rettentő** / **Zinaida Mihajlovna, filmszínésznő** / Nemzeti Színház / Iglódi István | Cooper, Giles – Albee, Edward: **Mindent a kertbe!** / **Jenny, Richard felesége** / Nemzeti Színház / Babarczy László | Weiss, Peter: **A luzitán szörny** / **3. beszélő** / Nemzeti Színház / Major Tamás | **1971** Shakespeare, William: **Romeo és Júlia** / **Júlia** / Nemzeti Színház / Major Tamás | **1972** Brecht, Bertolt: **A szecsuáni jólélek** / Sen-Te; Sui-Ta / Nemzeti Színház / Major Tamás | Molière: **Kényeskedők** / **Madelon** / Nemzeti Színház / Major Tamás | Molière: **Amphitryon** / **Az Éj** / Nemzeti Színház / Major Tamás | **1974** Offenbach, Jacques – Meilhac, Henri – Hacks, Peter: **Szép Heléna** / **Heléna** / Nemzeti Színház / Major Tamás | **1975** Jonson, Ben: **Bertalan-napi vásár** / **Alice, örömlány** / Nemzeti Színház / Major Tamás | Bornemissza Péter: **Magyar Elektra** / **Elektra, Agamemnon király leánya** / Nemzeti Színház / Major Tamás | Csokonai Vitéz Mihály: **Az özvegy Karnyóné s a két szeleburdiak** (felújítás) / **Karnyóné** / Nemzeti Színház / Major Tamás | **1976** Fejes Endre: **Cserepes Margit házassága** / **Mama** / Huszonötödik Színház / Iglódi István | **1977** Örkény István: **Kulcskeresők** / **Nelli, Fóris felesége** / Nemzeti Színház / Major Tamás | **1978** Shakespeare, William: **Téli rege** / **Hermione, Leontes**

A Téli regében Cserhalmi Györggyel: „Akkor én ott tanultam tőle valamit. Olyan a szeme, mint egy drótkötélpálya. Soha nem eshetsz le, ha rád néz.” (1978)

A fizikusok / Dr. Mathilde von Zahnd ideggyógyász / Nemzeti Színház / Szurdi Miklós | Békeffy István: **A régi nyár** / **Mária, híres színésznő** / Szegedi Nemzeti Színház / Iglódi István | Remenyik Zsigmond: **„Vén Európa” Hotel** / **Helén** / MAFILM, Budapest / Maár Gyula | **1985** Kálmán Imre – Stein, Leo: **Csárdáskirálynő** / **Cecília** / Margitszigeti Szabadtéri Színpad / Garas Dezső | Dosztojevszkij, Fjodor Mihajlovics – Tovsztonogov, Georgij: **A félkegyelmű** / **Lizaveta Prokofjevna Japancsina** / József Attila Színház / Iglódi István | Örkény István: **Macskajáték** / **Egérke** / Játékszín / Berényi Gábor | **1986** Euripidész: **Trójai nők** / **Kassandra** / Nemzeti Színház / Vámos László | Dosztojevszkij, Fjodor – Camus, Albert: **Ördögök** / **Varvara Sztavrogina** / Vígszínház, / Ascher Tamás | **1987** Petruszszkaja, Ljudmila: **Három lány kékbén** / **Fjodorovna, a nyaraló tulajdonosa** / Katona József Színház / Ascher Tamás | Goldman, James: **Az oroszán télen** / **Eleonóra, Henrik felesége** / József Attila Színház / Iglódi István | **1988** Kornis Mihály: **Kozma** / **Böbe, 46 éves, özvegy elvtársnő, ha igaz** / Vígszínház / Horvai István | Csúrka István: **Majális** / **Fügediné** / Játékszín / Csúrka László | **1989** Spiró György: **Csirkefej** / **Vénasszony** / Katona József Színház / Zsámbéki Gábor | **1990** Eörsi István: **Az interjú** / **Bortsieber Gertrúd** / Játékszín / Babarczy László | Schwajda György: **Csoda** / **Biborka** / József Attila Színház / Garas Dezső | García Marquez, Gabriel – Schwajda György: **Száz év magány** / **Ursula** / Szolnoki Szigligeti Színház / Taub János | Beaumarchais, Pierre-Augustin Caron de: **Figaro házassága, avagy egy örült nap** / **Marcellina, házvezetőnő** / Nemzeti Színház / Iglódi István | **1991** Szigligeti Ede – Taub János: **Liliomfiék** / **Szellemfi** / Szolnoki Szigligeti Színház / Taub János | Csehov, Anton Pavlovics: **Cseresznyés kert** / **Ljubov Andrejevna** / Szolnoki Szigligeti Színház / Fodor Tamás | **1993** Giraudoux, Jean: **Chaillot bolondja** / **Aurélia** / Nemzeti Színház / Iglódi István | Williams, Tennessee: **Üvegfigurák** / **Anna Wingfield** / Szolnoki Szigligeti Színház / Taub János | Shakespeare, William: **Vízkereszt, vagy amit akartok** / **Mária, Fábián** / Művész Színház / Vlad Mugur | **1994** Dosztojevszkij, Fjodor – Vasziljev, Anatolij: **A nagybácsi álma** / **Maria Alekszandrovna Moszkaljova** / Művész Színház / Anatolij Vasziljev | **1995** Hunyady Sándor – Makk Károly – Bacsó Péter – Tasnádi István: **A vöröslámpás ház** / **Mama** / Fővárosi Operettszínház / Tasnádi Csaba | Csehov, Anton Pavlovics: **Cseresznyés kert** / **Ranyevszkaja** (1996 novemberétől) / Katona József Színház / Zsámbéki Gábor | Feydeau, Georges: **Osztrigás Mici** / **Gabrielle, Petypon felesége** / Szolnoki Szigligeti Színház / Iglódi István | **1996** Ionesco, Eugène: **A székek** / **Öregasszony** / Thália Színház / Fodor Tamás | Shakespeare, William: **Romeo és Júlia** / **Júlia dajkája** / Szolnoki Szigligeti Színház / Iglódi István | Tóth Ede: **A falu rossza** / **Özv. Feledi Gáspárné, gazdag falusi földművelőasszony** / Szolnoki Szigligeti Színház / Schwajda György | **1997** Ionesco, Eugène: **A székek** / **Öregasszony** / Székesfehérvári Vörösmarty Színház / Fodor Tamás | **1998** Shakespeare, William: **Romeo és Júlia** / **Júlia dajkája** / Nemzeti Színház / Iglódi István | Loewe, Frederick – Shaw, George Bernard – Lerner, Alan Jay: **My Fair Lady** / **Mrs. Pearce, Higgins házvezetőnője** / Szolnoki Szigligeti Színház / Schwajda György | Enquist, Per Olov: **Képcsínálók** / **Selma Lagerlöf** / Thália Társaság / Császár Imre | Osztrovszkij, Alekszandr Nyikolajevics: **Ártatlan bűnösök** / **Jelena Krucsinyina** / Szolnoki Szigligeti Színház / Anatolij Vasziljev | Schwajda György: **A rátóti legényanya** / **Mariska** / Szolnoki Szigligeti Színház / Schwajda György | **1999** Bock, Jerry – Sólem, Aléhem – Stein, Joseph: **Hegedűs a háztetőn** / **Golde, Tevje felesége** / Szolnoki Szigligeti Színház / Schwajda György | Molnár Ferenc: **A hattyú** / **Mária Dominika** / Szolnoki Szigligeti Színház / Benedek Miklós | Springer Márta: **Psota!** / **Töröcsik Mari** (csak a bemutatón) / Madách Színház / Szirtes Tamás | Szócs Géza: **Passió** / **Töröcsik Mari** / Szolnoki Szigligeti Színház / Selmeczi György | Spiró György: **Honderű** / **Annamari** / Budapesti Kamaraszínház / Valló Péter | Arisztophanész: **Lüszisztraté** / **Tyúksztraté** / Szolnoki Szigligeti Színház / Schwajda György | **2000** Brontë, Emily: **Üvöltő szelek** / **Ellen Dean** / Szolnoki Szigligeti Színház / Schwajda György | Németh László: **Bodnárné** / **Bodnárné** / Szolnoki Szigligeti Színház /

felesége / Nemzeti Színház / Major Tamás | Pilinszky János: **Síremlék** / **Nő** / Népszínház / Maár Gyula | Brecht, Bertolt: **Egy fő az egy fő** / **Leokádia Begbick** / Népszínház / Brigitte Soubeyran | **1979** Osztrovszkij, Alekszandr: **Vihar** / **Katyerina, Tyihon felesége** / Győri Kisfaludy Színház / Harag György | Szép Ernő: **Patika** / **Patikusné** / Győri Kisfaludy Színház / Maár Gyula | **1980** Brecht, Bertolt: **Kurácsi mama** / **Kurácsi mama** / Győri Kisfaludy Színház / Iglódi István | **1981** Brecht, Bertolt: **Háromgarasos opera** / Celia Peachum / Nemzeti Színház / Jurij Ljubimov | **1982** Euripidész: **Bakchánok** / **Agaué** / Zichy kastély, Budapest / Ruszt József | **1983** Békeffy István: **A régi nyár** / **Mária, híres színésznő** / József Attila Színház / Iglódi István | Bellon, Lolech: **A csüttörtöki hölgyek** / **Marie, hatvan év körüli hölgy** / Nemzeti Színház / Vámos László | **1984** Beckett, Samuel: **Ó, azok a szép napok!** / **Winnie** / Kecskeméti Katona József Színház / Banovich Tamás | Dürrenmatt, Friedrich:

Szindarab után filmen is: A szarvassá változott fiúban

Verebes István | **2001** Weöres Sándor: **Szent György és a Sárkány** / **Inganga, anyakirályné** / Katona József Színház / Zsámbéki Gábor | **2002** Shakespeare, William: **III. Richárd** / **York hercegné** / Szegedi Szabadtéri Játékok / Valló Péter | **2003** Czomba Imre: **Revans** / **Mesélő** / Nemzeti Színház / Román Sándor | Juhász Ferenc: **A szarvassá változott fiú** / **Anyá** / Gyulai Várszínház – Beregszászi Illyés Gyula Magyar Nemzeti Színház / Vidnyánszky Attila | Arbuzov, Alekszej Nyikolajevics: **Kései találkozás, avagy Philemon és Baucis by russian** - In memoriam Tolnay Klári és Mensáros László / **A nő** / Szentendrei Teátrum; Játékszín / Alföldi Róbert | Szomory Dezső: **Györgyike, drága gyermek** / **Pavlots Lóri** / Nemzeti Színház / Béres Attila | **2005** Füst Milán: **Boldogtalanok** / **Özv. Húber Evermódné, a nyomdász anyja** / Nemzeti Színház / Ács János | **2006** Schimmelpfennig, Roland: **Előtte – utána** / - / Krétakör Színház – Katona József Színház / Schilling Árpád | Hauptmann, Gerhart: **A bunda** / **Wolfné** / Nemzeti Színház / Verebes István | Brecht, Bertolt: **Koldusopera** / **Kikiáltó hangja** / Bárga Színház / Alföldi Róbert | **2007** Shakespeare, William: **Lear király** / **Bolond** / Nemzeti Színház / Bocsárdi László | Ibsen, Henrik: **Peer Gynt** / **Aase** / Agria Összművészeti Fesztivál, Eger / Csizmadia Tibor | **2009** Duras, Marguerite: **Naphosszat a fákon** / **Az anya** / Kaposvári Csiky Gergely Színház / Anatolij Vasziljev | 2010 Tábori György: **Mein Kampf (Harcom)** / **Halál asszony** / Nemzeti Színház / Rába Roland | Fejes Endre – Presser Gábor – Sztevanovity Dusán: **Jó estét nyár, jó estét szerelem** / **Édes; Virágárusnő** / Nemzeti Színház / Rába Roland | Beaumarchais, Pierre-Augustin Caron de : **Figaro házassága** / **Marcelina, akire rá vannak terhelve a dolgok** / Maladype Színház / Zsótér Sándor | **2011** Madách Imre: **Az ember tragédiája** / **A Föld szellemének szava** / Szombathelyi Weöres Sándor Színház / Jordán Tamás | Sondheim, Stephen – Bergman, Ingmar – Wheeler, Hugh: **Egy nyári éj mosolya** / **Madame Armfeldt** / Centrál Színház / Trevor Nunn | Molière: **A fősvény** / **Frosine, intrikus nő** / Nemzeti Színház / Rába Roland | **2013** Levin, Hanoch: **Átutazók** / **Bobe Globcsik** / Vígszínház / Eszenyi Enikő | **2014** Gorkij, Makszim: **Éjjeli menedékhely** / **Luka, vándor** / Nemzeti Színház / Viktor Rizzakov | **2015** Ibsen, Henrik: **Brand** / **Brand anyja; Gerd** / Nemzeti Színház / Zsótér Sándor | **2016** Brecht, Bertolt: **Galilei élete** / **a 73 éves Galilei** / Nemzeti Színház / Zsótér Sándor

TÖRŐCSIK MARI LEGJELENTŐSEBB FILMSZEREPEI

Körhinta (Rendező: Fábri Zoltán, 1955)
Édes Anna (Rendező: Fábri Zoltán, 1958)
Légy jó mindhalálig
 (Rendező: Ranódy László, 1960)
Pacsirta (Rendező: Ranódy László, 1963)
Párbeszéd (Rendező: Herskó János, 1963)
A Pál utcai fiúk (Rendező: Fábri Zoltán, 1968)
Csend és kiáltás (Rendező: Jancsó Miklós, 1968)
Szerelem (Rendező: Makk Károly, 1970)
Hangyaboly (Rendező: Fábri Zoltán, 1971)
Jó estét nyár, jó estét szerelem
 (Rendező: Szőnyi G. Sándor, 1971)
Macskajáték (Rendező: Makk Károly, 1974)
Szerelmem, Elektra
 (Rendező: Jancsó Miklós, 1974)
Déryné, hol van? (Rendező: Maár Gyula, 1975)
Szerencsés Dániel (Rendező: Sándor Pál, 1982)
Felhőjáték (Rendező: Maár Gyula, 1983)
Szamárköhögés (Rendező: Gárdos Péter, 1986)
Napló apámnak, anyámnak
 (Rendező: Mészáros Márta, 1990)
Csapid le csacsi! (Rendező: Tímár Péter, 1991)
Hosszú alkony (Rendező: Janisch Attila, 1997)
A napfény íze (Rendező: Szabó István, 1999)
Töredék (Rendező: Maár Gyula, 2007)
A szarvassá változott fiú
 (Rendező: Vidnyánszky Attila, 2014)
Aurora Borealis – Északi fény
 (Rendező: Mészáros Márta, 2016)

| fotó: MTI – Szigetvári Zsolt

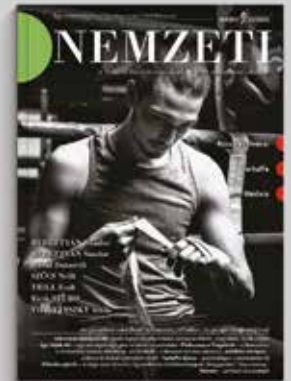

| fotók: Eöri Szabó Zsolt

MINDEN, AMI SZÍNHÁZ, MINDEN, AMI NEMZETI SZÍNHÁZ...

- * SZÍNÉSZINTERJÚK * KULISSZATITKOK * PREMIERAJÁNLÓK
- * ELŐADÁS-AJÁNLÓK * SZÍNHÁZTÖRTÉNET * VILÁGSZÍNHÁZ
- * SZÍNHÁZI NOVELLÁK * GASZTROSZÍNHÁZ * KÜLÖNLEGES PROGRAMOK * SZÍNHÁZI FOTÓK * KRITIKUS NÉZŐPONTOK

A NEMZETI MAGAZIN
MINDEN KORÁBBI SZÁMA
ÉS AZ AKTUÁLIS KIADÁS
IS OLVASHATÓ A NETEN.

A Nemzeti Magazin
az interneten:
www.nemzetisinhaz.hu

„Nem azt kérdezem, tudom-e úgy, mint más, még további ezer jó színész. Én azt kérdezem, tudom-e úgy, ahogyan csak én tudhatom. Tudom-e úgy, hogy ezért érdemes még engem választani, csakis engem. Itt kell a bátorság, sokszor vakmerőség, és itt kell az önkontroll is.

„Volt öt-hat estém. Most már, hatvan év színpad után talán hét-nyolc is. Amikor a véletlen, a csillagok állása, a jóisten tudja, mi által elrepül az előadás. Mindig mindent meg kell tenni, hogy ez megtörténjen, de nincs rá garancia, hogy ez az ember életében akár egyetlenegyszer is összejön. Ritka kincs.